

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Hätäkeskuslaitos lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Hätäkeskuslaitoksen näkemyksen mukaisesti hätäilmoituksen sisältö taikka vähintään hätäilmoituksen tekijän henkilöllisyys tulisi säätää salassa pidettäväksi. Julkisuuslain ajantasaistamista koskevan työryhmän mietinnössä (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32) todetaan, että ”yhteiskunnallisten merkityksellisten tapahtumien kohdalla voi kuitenkin olla julkinen intressi saada tieto siitä, onko hätäilmoitus tehty, milloin se on tehty, mikä taho sen on tehnyt ja mitä tietoja viranomaisella on hätäilmoituksen perusteella ollut käytettävissään. Tämän vuoksi hätäilmoitustallenteita ei voitaisi säätää kokonaisuudessaan salassa idettäväksi.” Hätäkeskuslaitoksen katsoo, että on ehdottoman tärkeää, että hätäilmoituksen tekijä voi tehdä hätäilmoituksen ilman mitään pelkoa siitä, että hänen henkilöllisyytensä paljastuu. Hätäkeskuslaitoksen näkemyksen mukaan tärkeä yleinen etu edellyttää tätä. Varsinkin nykyisessä turvallisuustilanteessa hätäilmoituksentekijä voi joutua hengen ja terveyden vaaraan, mikäli hänen henkilöllisyytensä paljastuu. Lisäksi puhelussa yleensä tulee ilmi salassa pidettävää tietoa, jolloin viranomaisen on mahdollisesti muokattava tallennetta, jos sitä tulee kuuntelemaan muu kuin asianosainen. Tämä aiheuttaa työmäärän lisääntymistä viranomaisissa. Henkilö voidaan tunnistaa myös äänestä, joten tallenteen kuuntelumahdollisuus ainoastaan viranomaisen luona ei poista sitä, että henkilö esimerkiksi tunnistetaan äänestä, vaikka tallenteesta poistettaisiin muita yksilöiviä tietoja. Yhteiskunnallisesti merkittävissä tapauksissa joka tapauksessa viranomaistoiminta tulee julkiseksi jossain vaiheessa ja viranomaiset kertovat tapauksessa mitä voivat.

Lisäksi hätätilanteet, joissa on tarvetta olla yhteydessä hätäkeskukseen, tapahtuvat yllättäen. Jokainen reagoi hätätilanteeseen eri tavalla, yleensä hätäilmoituksen tekijä on hätäntynyt, käyttäytyy epäloogisesti, huutaa, itkee jne. Vaikka hätäpuhelutallenteiden kuuntelu mahdollistettaisiin vain viranomaisen luona, tämä ei poista sitä, että kuuntelemalla saatuja tietoja,

esimerkiksi hätäilmoituksen tekijän käytöksestä, voitaisiin levittää sosiaalisessa mediassa kiusaamistarkoituksessa. Tämäkin on omiaan vähentämään suuren yleisön halukkuutta tehdä hätäilmoituksia. Häätäkeskuslaitoksen näkemyksen mukaan hätäilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä on turvattava mahdollisimman laajasti yleisen edun nimissä. Asiaa tulisi enemmän arvioida Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annetusta laista ilmenevien periaatteiden mukaisesti. Mikäli kynnys hätäilmoituksen tekemiseen nousee, toimivaltaiset viranomaiset väistämättä saavat vähemmän tietoja omien lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi, mistä saattaa aiheutua pahimmassa tapauksessa hengenmenetyksiä.

Edelleen Häätäkeskuslaitos katsoo, että nykyisessä turvallisuustilanteessa varsinkin sisäisen turvallisuuden sektorilla toimivien viranomaisten operatiivisen toiminnan ja henkilöstön turvallisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja tarkentaa sääntelyä. Erityisesti viranomaisten työvuorosunnittelu ja sitä kautta saatava tieto viranomaisen operatiivisesta kyvykkyydestä tietyllä hetkellä sekä operatiivisen toiminnan organisaatorakenne ja johtosuhteet tulisi olla ehdottoman salassa pidettävä tieto. Lisäksi tulisi arvioida, onko mahdollista säätää salassa pidettäväksi tieto yksittäisen virkamiehen henkilöllisyydestä. Erilaiset ja eriaisteiset uhkailut virkamiehiä kohtaan ovat lisääntyneet ja aiheuttavat turvattomuuden tunnetta henkilöstön keskuudessa. Häätäkeskuslaitoksen näkemyksen mukaan tähän tulisi löytää riittävä tasapaino ja mahdollistaa ainakin tarvittaessa viranomaiselle mahdollisuus salata henkilöstönsä kuuluvan virkamiehen henkilöllisyys.

Häätäkeskuslaitos ehdottaa myös, että salassapitoperusteiden osalta arvioidaan, onko tarkoituksenmukaista, että salausperusteet ovat yhdessä pykälässä vai olisi mahdollista jakaa niitä teemoittain, esimerkiksi yksityiselämä ja yksityisyydensuoja, liikesalaisuus, valtion turvallisuus jne. Tämä voisi mahdollisesti helpottaa lain soveltamista. Lisäksi tulisi arvioida EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset yksityiselämää ja yksityisyyden suojaa koskevien salassapitoperusteiden osalta, että vastaavatko ne sisällöltään toisiaan. Nykyisin viranomaisten rekistereissä on sähköisessä muodossa paljon tietoa yksityisistä henkilöistä. Eri viranomaisten rekistereissä olevia tietoja yhdistelemällä on mahdollista koota laajasti tietoja eri henkilöistä.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaile ja perustele muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Häätäkeskuslaitoksen arvion mukaan soveltamisalan muutoksella ei ole vaikutuksia viraston toimintaan.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Häätäkeskuslaitos ei ole tunnistanut tällaisia ristiriitoja.

Uimaluoto Jussi
Hätäkeskuslaitos